

MUHAMMAD AL-XORAZMIY NOMIDAGI TOSHKENT AXBOROT TEXNOLOGIYALARI UNIVERSITETI

“Axborot texnologiyalari” kafedrası

70610502 – Elektron hukumat tizimini boshqarish

**MAVZU: INTERAKTIV XIZMATLARLAR XOSSALARI ASOSIDA TURIZM
JARAYONLAR AXBOROT TIZIMINI LOYIHALASH MODEL VA
ALGORITMLARI**

Magistrant: Madaminov Sh.Q.

Ilmiy rahbar: t.f.n., dots. Kudratov S.G’.

Dissertasiya mavzusining asoslanishi va dolzarbligi

Bugungi kunga kelib O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 21 maydagi "Elektron hukumat tizimi doirasida axborot-kommunikatsiya texnologiyalari sohasidagi loyihalarni ishlab chiqish va amalga oshirish sifatini yaxshilash chora-tadbirlari to'g'risida" PQ-4328-sonli qarori, da amalga oshirishga oid davlat dasturida belgilangan vazifalar, O'zO'zbekiston Respublikasi Prezidentining «2022 - 2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida»gi Farmoni, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 3-fevraldagi «O'zbekiston Respublikasi turizm salohiyatini rivojlantirish uchun qulay shart-sharoitlar yaratish bo'yicha qo'shimcha tashkiliy chora-tadbirlar to'g'risida»gi PF-5326-son Farmoni ham tanlangan mavzuning dolzarbligidan dalolat beradi.

Dissertasiya ishining maqsadi

Elektron hukumat tizimi negizida sayyohlik jarayonlarini tashkil etish va boshqarish tizimining konseptual modellari va algoritmlarini ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqotning vazifalari quyidagilar:

- turizm jarayonlarini tashkil etish va boshqarish tizimining tizimli tahlili amalga oshrish;
- turizm jarayonlarini tashkil etish va boshqarish jarayonlarida chet el tajribasi o'rganish hamda konseptual modellarni loyihalash;
- turizm jarayonlarini tashkil etish va boshqarish tizimining natijaviy va tashkiliy-tuzilmaviy algoritmlarini ishlab chiqish hisoblanadi.

Muammoning o'rganilganlik darajasi

Elektron hukumat tizimi negizida sayyohlik jarayonlarini tashkil etish va boshqarish, sohaviy xizmatlar sifatini rivojlantirishda jamiyatimizning barcha sohalarida jadal ishlar olib borilmoqda. Xorijiy olimlardan G.Romashkina, F. Koxonin, E. Zaden, S. Mixailov, Yu. Krichkov va boshqalarning ilmiy ilshlarida aynan shu yo'nalishda tadqiqotlar olib borilgan.

O'zbek olimlaridan esa U.K. Zaynudinova, M.M. Qurbanov, M.S. Yakubov, A. B. Umarov, A.A. Saidov va boshqalarning ilmiy tadqiqotlarida sayyohlik jarayonlarini muqobillashtirish, yangicha modellarini ishlab chiqishga qaratiglan.

Tadqiqot ishining ob'ekti

Ishning ob'ekti sifatida turizm jarayonlarini tashkil etish va boshqarish tizimining konseptual modellari va algoritmlari qaralgan.

Tadqiqot predmeti

Elektron hukumat tizimi negizida turizm jarayonlarini tashkil etish va boshqarish tizimining konseptual modellari va algoritmlarini ishlab chiqish hisoblanadi.

Tadqiqotining ilmiy yangiligi

Tadqiqotining ilmiy yangiligi quyidagilardan iborat:

- turizm jarayonlarini tashkil etish va boshqarish tizimlari sifati monitoringi jarayonlarini modellashtirishtirilgan;
- ma'lumotlar ishonchligini ta'minlash model va algoritmlarni yaratishning konsepsiya, uslubiyati asoslari ishlab chiqilgan;
- xizmatlarning yaxlitligi, tezkorligi, ihchamligi o'rganish va dasturiy-algoritmik ta'inotini ishlab chiqilgan.

Dissertatsiya ishining 1-bobida

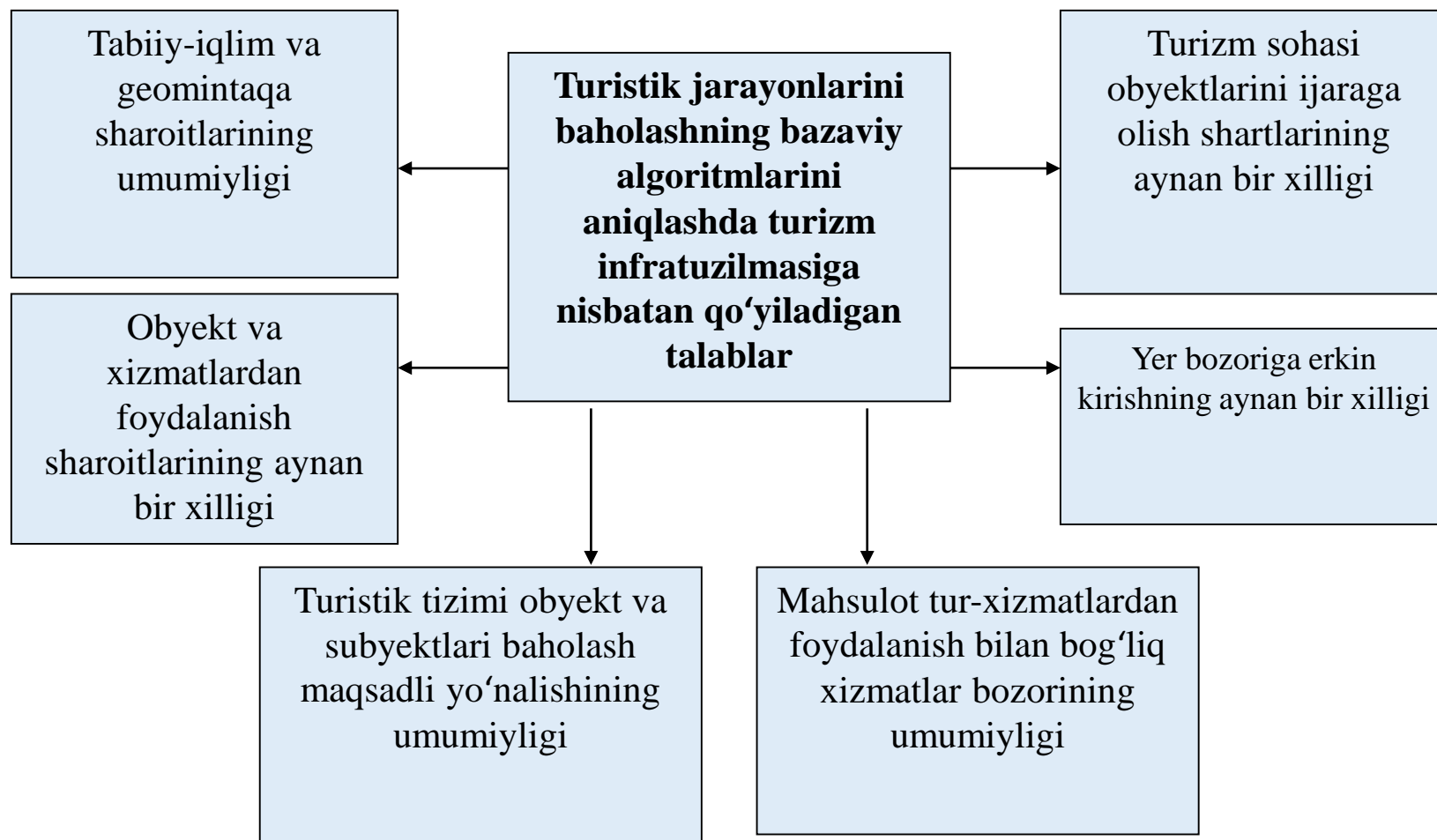
- Turistik xizmat ko'rsatish bilan shug'ullanuvchi firmalar faoliyati tahlil qilindi;
- Turistik xizmat ko'rsatishni rivojlantirishda internet imkoniyatlaridan foydalanish omillari o'rganildi;
- Xalqaro turizmning rivojlanishi va samaradorligining hozirgi darajasi tahliliy o'rganildi;
- Turistik xizmatini kengaytirish va milliy sayyohlik tizimini rivojlantirishning asosiy jihatlari tadqiq etildi;

Dissertatsiya ishining 2-bobida

- Turistik jarayonlari axborot bazasini takomillashtirishning asosiy yoʻnalishlari oʻrganildi;
- Turistik jarayonlarini baholashning bazaviy algoritmlari va matematik modellari oʻrganildi va maqbul modellar ishlab chiqildi;
- Turistik jarayonlari tashkil etishda tizim arxitektirasini yaratish axborot va dasturiy taʼminoti loyihalandi;
- Turistik jarayonlarini tashkil etish va takomillashtirish axborot tizimini yaratish algoritmi va ishlab chiqish mexanizmi yaratildi;

Turistik jarayonlarini baholashning bazaviy algoritmlarini aniqlashda turizm sohasi obyektlariga nisbatan qo'yiladigan asosiy talablar belgilab olindi.

Turistik jarayonlarini baholash guruhlarida tur-hududlarni aniqlashning asosiy usullari tanlandi va belgilab olindi.

Turistik jarayonlarini baholashda tur-hududlarni aniqlash usullari	Usulning kamchiliklari	Optimal qo'llash sohalari
O'rtacha arifmetik tanlash usuli	Baholash guruhi doirasida hududlarining tarkibini hisobga olmaydi	Bir baholash guruhi doirasida hududlarning o'xshashligining yuqori darajasi sharoitida
Umumiy ko'rsatkichlarini tanlash usuli	Qo'llash muayyan guruh bilan chegaralanmaydi, buning oqibatida tur-hududlar ko'rsatkichlari asossiz tarzda buzib ko'rsatiladi	Bir necha baholash guruhleri doirasida qo'llash mumkin
O'rtacha geometrik tanlash usuli	Bazaviy bahoda qiymat bahosini shaklantirishning turli noo'xshash omillari hisobga olinadi	Bir baholash guruhi doirasida turizm hududlari bir-biridan katta farq qilgan sharoitda

Turistik jarayonlarini tashkil etishda tur-hududlar salohiyatini baholashning matematik ta'minoti

Quyidagi ifoda umumiy ko'rinishda birinchi guruh algoritmlari uchun tur-hududlar salohiyatini baholashning matematik ta'minoti bo'ladi:

$$S_{\text{uch.}} = S_b * K_1 * K_2 * K_3 * \dots K_n,$$

bu yerda:

$S_{\text{uch.}}$ – muayyan tur-hududning qiymati;

S_b – bazaviy sayyohlik jarayoni obyektining qiymati;

$K_1 * K_2 * K_3 * \dots K_n$ – Sayyohlik jarayonlarini baholashda alohida ko'rsatkichlar bo'yicha tuzatuvchi koeffitsientlar.

Turistik jarayonlarini tashkil etishda tur-hududlar salohiyatini baholashning matematik ta'minoti

Bunda turizm hududlari yakka tartibdagi salohiyatini bahosini hisoblab chiqishning umumiy matematik ko'rinishi quyidagi ko'rinishga ega bo'ladi:

$$\mathbf{R}_{\text{yakk.}} = \mathbf{K}^1 * \mathbf{K}^2 * \dots \mathbf{K}^n * \mathbf{R}_{\text{baz.}} * \mathbf{K}_1 * \mathbf{K}_2 * \dots \mathbf{K}_n,$$

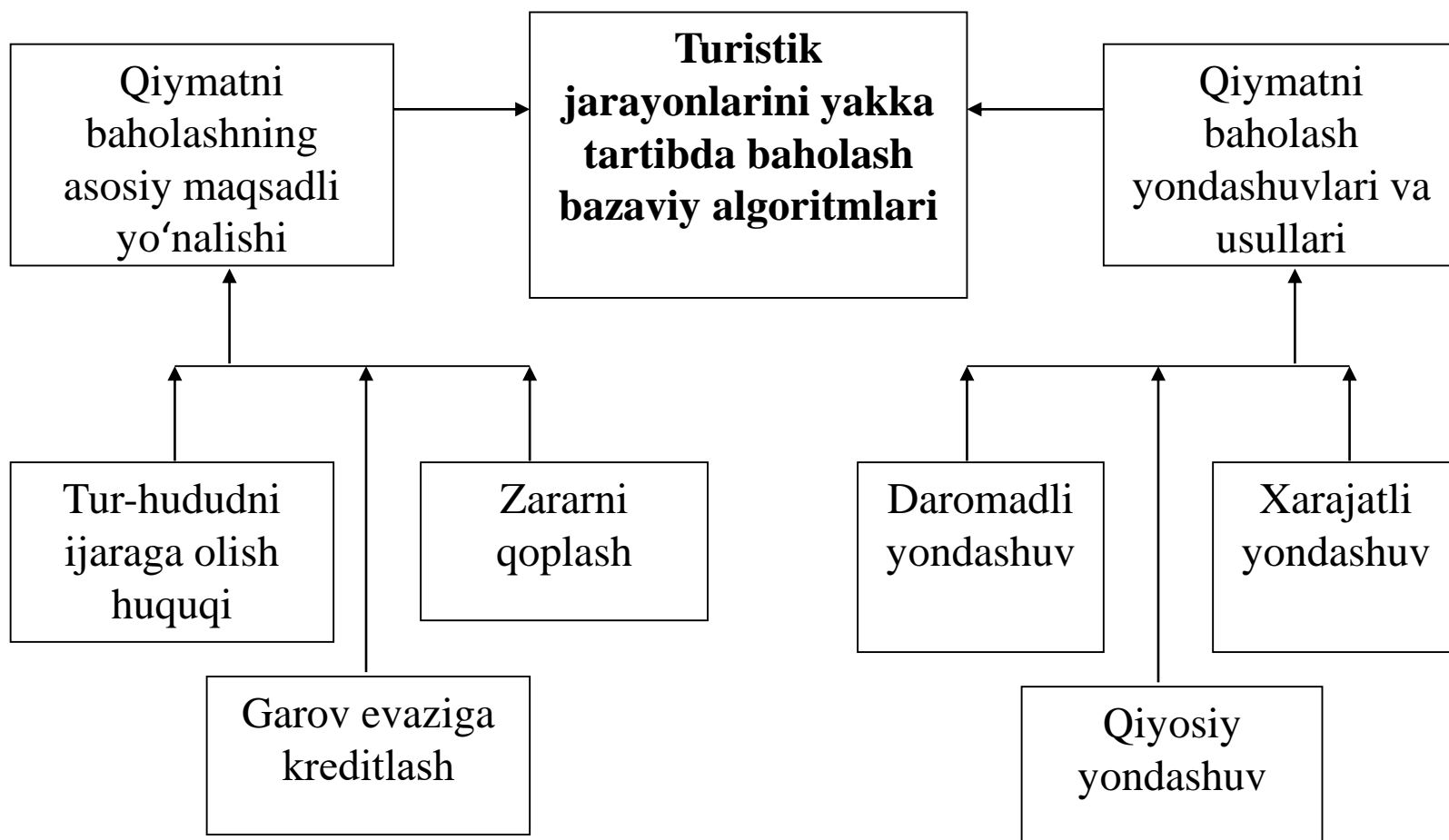
bu yerda

$\mathbf{K}^1 * \mathbf{K}^2 * \dots \mathbf{K}^n$ – baholash guruhlarining farqlarini hisobga oluvchi koeffitsientlar;

$\mathbf{K}_1 * \mathbf{K}_2 * \dots \mathbf{K}_n$ – turizm hududlarini baholash guruhida uning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga oluvchi koeffitsientlar;

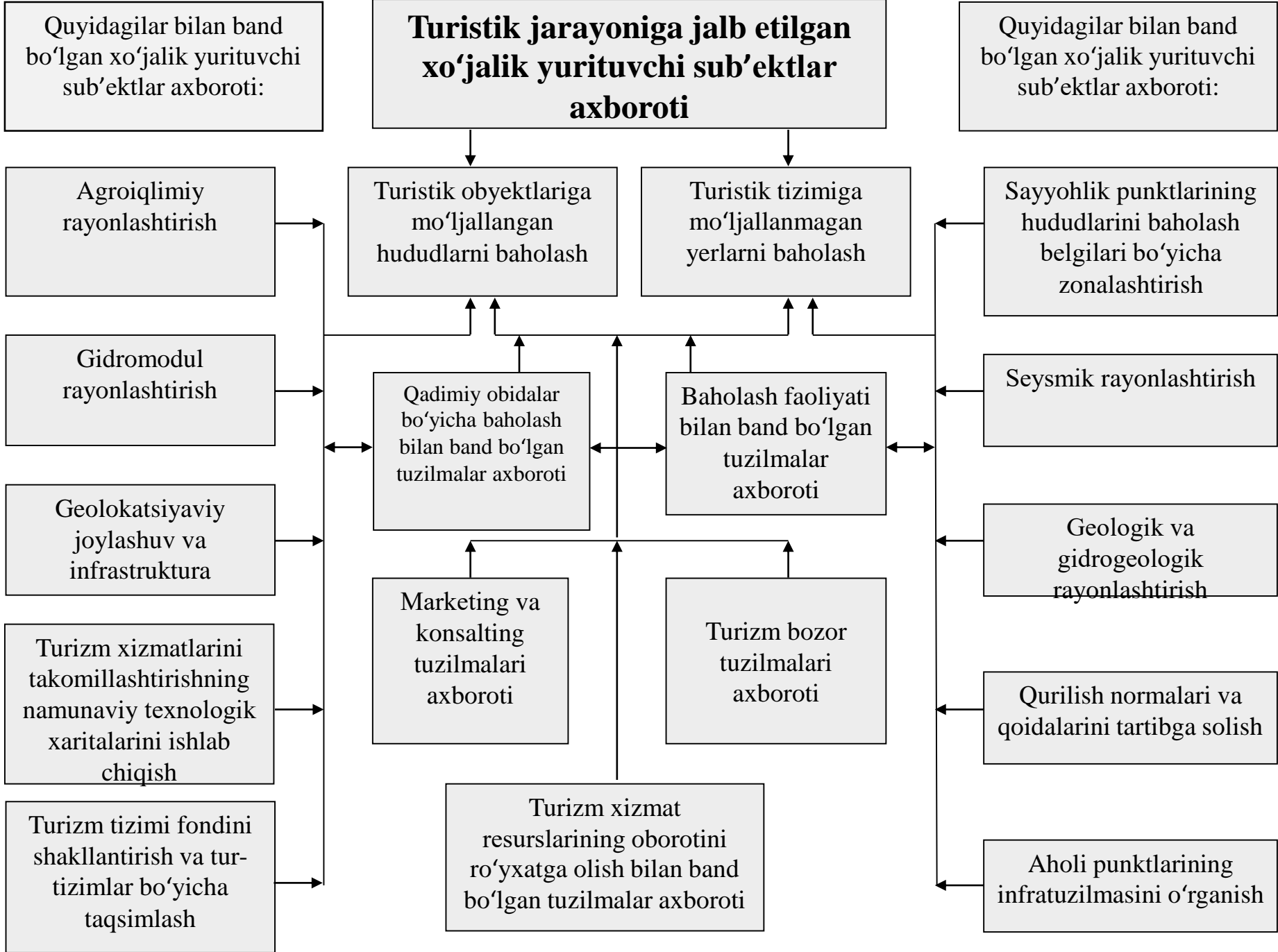
$\mathbf{R}_{\text{baz.}}$ – qator baholash guruhlari yig'indisining baholash jarayoniga kiritilgan hududning bazaviy qiymati.

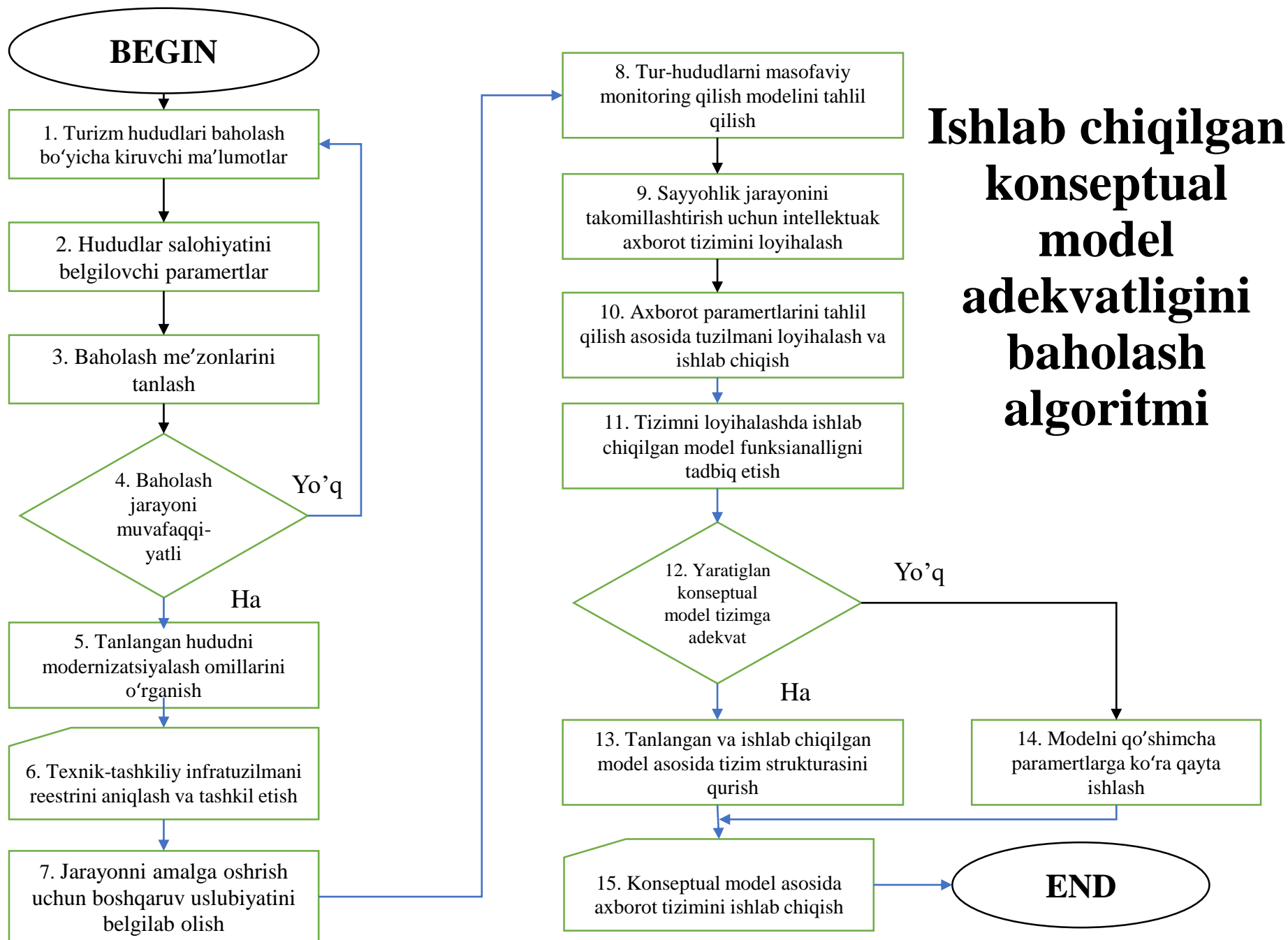
Turistik jarayonlarida tur-hududlarini baholash asosida tanlash turli bazaviy algoritmlarini shakllantirish sabablarini quyidagicha axborot modeli ko'rinishida ifodalaymiz:

Turistik jarayonlarini tur-hududlar bo'yicha baholashning umumlashtirilgan bazaviy konseptual algoritmlari

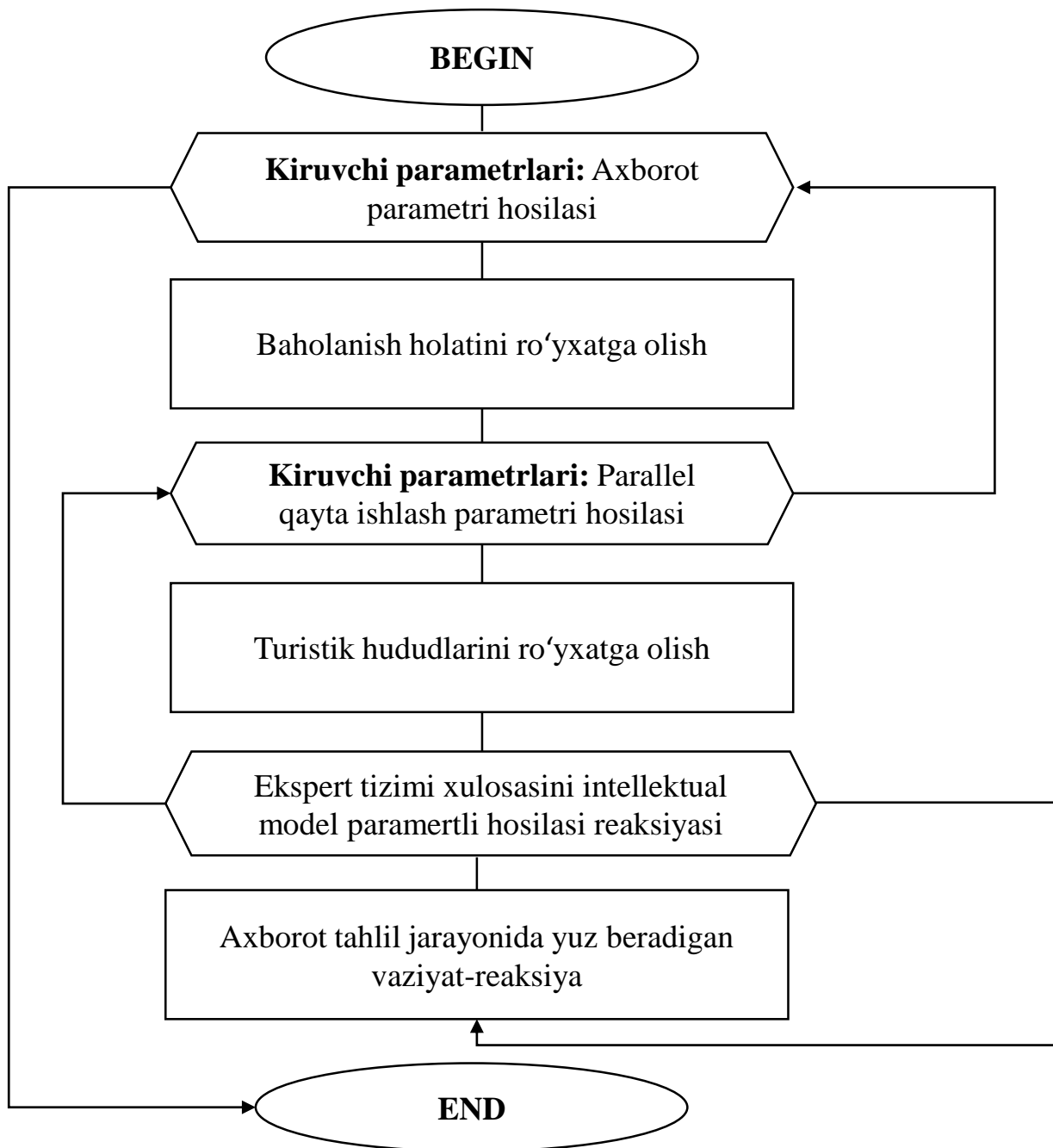
Ishlarning asosiy bosqichlari	Turistik jarayonida turizm obyektlarini salohiyatini baholashning asosiy bazaviy konseptual algoritmlari							
	№1	№2	№3	№4	№5	№6	№7	№8
I bosqich	Tayyorgarlik ishlari. Dastlabki axborotni yig'ish va unga ishlov berish							
II bosqich	Moliyaviy axborotni normal holatga keltirish	Bozor axboroti asosida qiyosiy ko'rsatkichlarni aniqlash	Tur-hududlarni yaxshilash xarajatlarini aniqlash	Moliyaviy hujjatlarni normal holatga keltirish	Ijara va garov kreditlari qiymatining qiyosiy bozor ko'rsatkichlarini aniqlash	Sayyohlik hududlari qiymatining normallashtirilgan moliyaviy hujjatlari asosida zararining qiymatini aniqlash	Qiyosiy bozor ko'rsatkichlari asosida zararining qiymatini aniqlash	Faoliyati to'xtayotgan yer uchastkasini yaxshilash xarajatlarini aniqlash
III bosqich	Turistik jarayonlari baholash yondashuvi va usuliga tur-hududlarni bazaviy qiymatini aniqlash							
IV bosqich	Muayyan turizm hududlar uchun bazaviy qiymat bahosiga yakka tartibdagi tuzatuvchi koeffitsientlarni aniqlash							
V bosqich	Tuzatuvchi koeffitsientlarni hisobga olgan holda sayyohlik obyektlarini bahosini aniqlash							
VI bosqich	Amalga oshirilgan baholash ishlarini rasmiylashtirish							

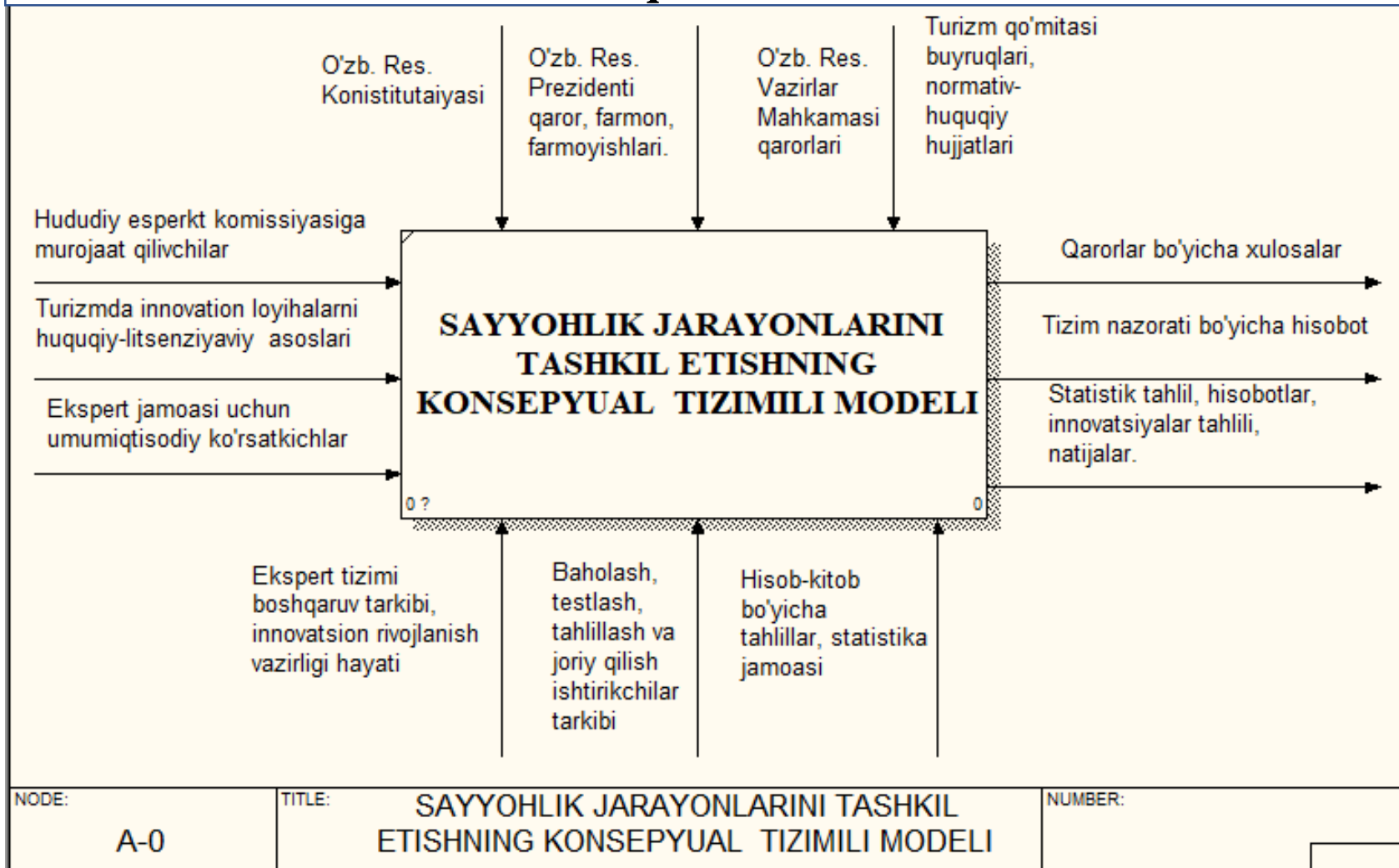

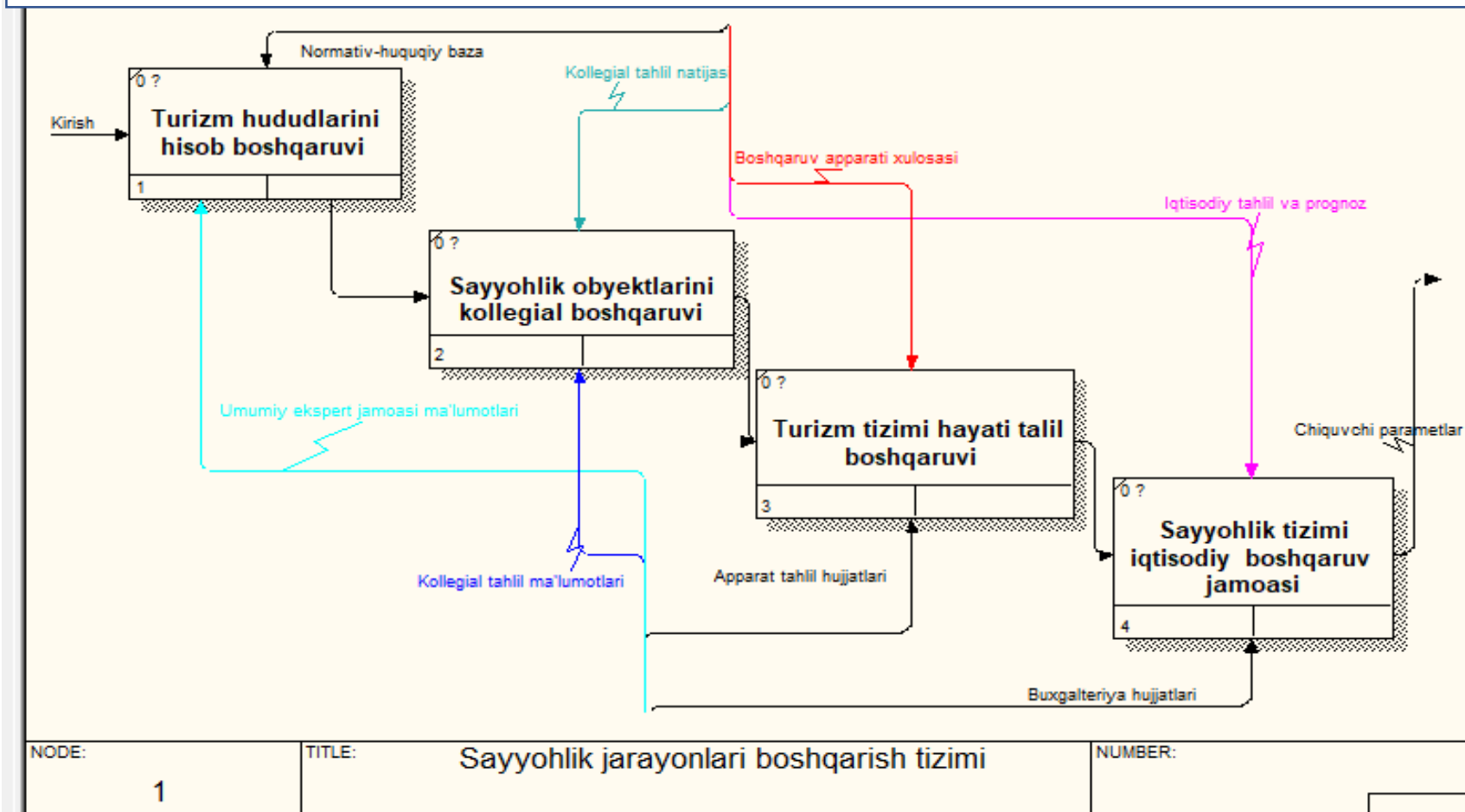
**Turistik tizimlarini
takomillashtirish
jaraoytida o‘rganilgan
axborot paramertlari
model hususuyatlari
ifodalovchi algoritm**

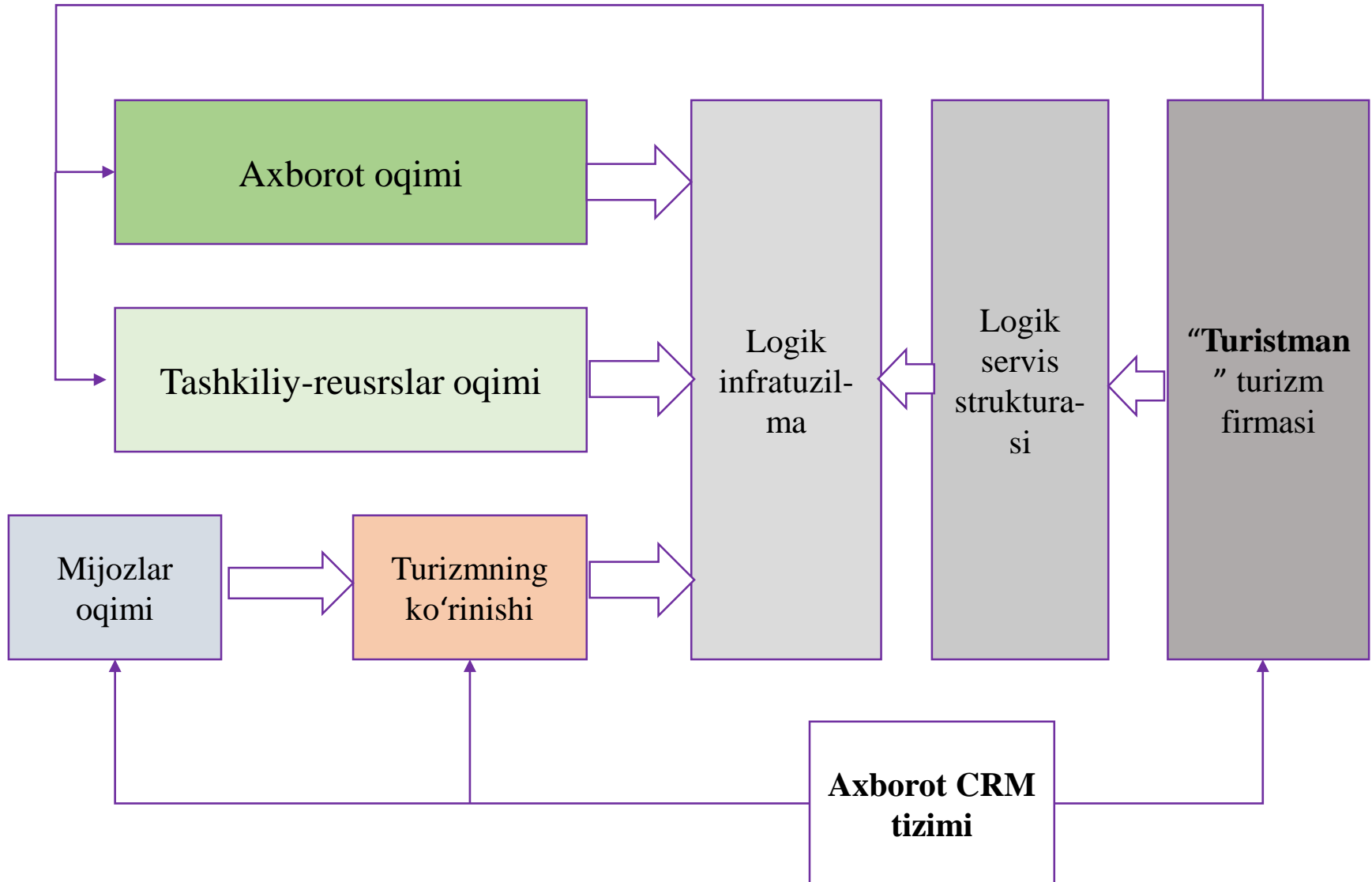
Sayyohlik jarayonlarini tashkil etish tizimi IDEF0 uslubiyati boshqaruv modeli

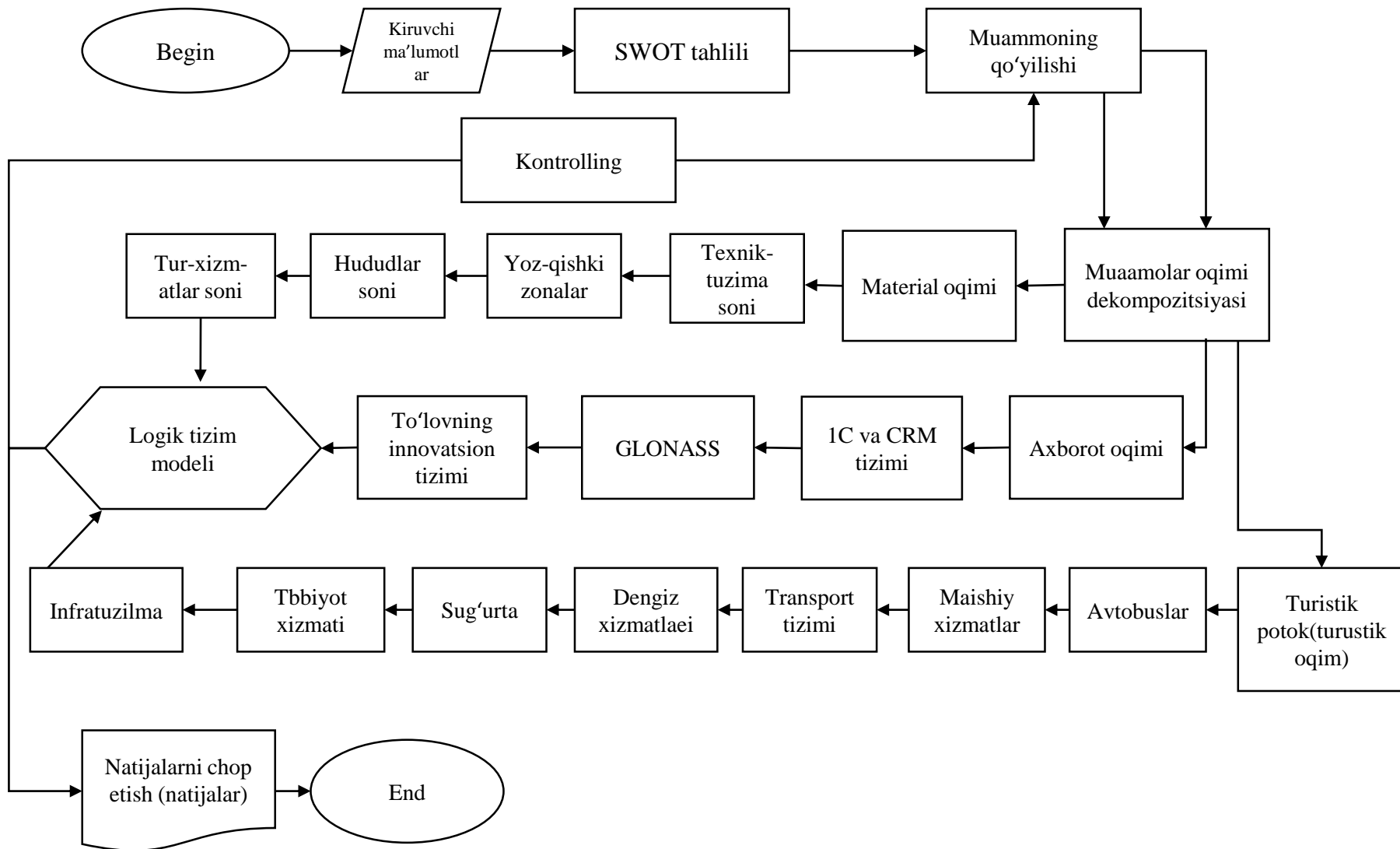
Sayyohlik jarayonlarini tashkil etish tizimi IDEF3 uslubiylati boshqaruv modeli

“Turistman” turizm firmasi misolida logik tizimli modelning ko‘rinishi

Turizm firmasi misolida sayyohlik jarayonlarini tashkil etish va takomillashtirishning konseptual modeli asosida qurilgan algoritm

XULOSA

- Turizmning jahon iqtisodiyotidagi muhim tarmoq ekanligini hisobga olgan holda O'zbekistonda ham tarixiy, madaniy, rekreatsion rivojlantirish yo'nalishlarini hududiy rivojlantirish, uni o'rganish sayyohlik imkoniyatlariday samarali foydalanish va milliy sayyohlik modelini shakllantirish zaruriy ishlardan biridir. Milliy sayyohlik modelini shakllantirishda jahondagi sayyohlik rivojlangan mamlakatlar tajribalaridan foydalanish maqsadga muvofiq deb o'ylayman.
- Jahonda turistik rivojlangan davlatlarda tarixiy va madaniy ayyohlikni rivojlantirish, sayyohlik yo'nalishlarni rejalashtirishini, turmahsulotlar reklamasini o'rganish ularning tajribasidan foydalanish muammolari Respublikamizda eng kam o'rganilgan yo'nalishdir. Bu sohaning rivojlanish asoslari mamlakat iqtisodiyotidagi o'rni, iqtisodiy rivojlanishga ta'siri, kelajakda rivojlantirish imkoniyatlarini bilishni taqozo etadi.

- Jahon moliyaviy – iqtisodiy inqirozi oqibatlarini davom etayotgan bir vaqtda xalqaro turizmni turistlar talabini o'rganib chiqish;
- Yurtimizdagi Chimyon, Bo'stonliq, Zomin, Nurota, Shoximardon va boshqa shu kabi tog'li hududlarda zamon talablariga javob beruvchi sanatoriy – kurortlarni tashkil etish, mavjudlarini qayta ta'mirlashda chet el investitsiyalarini jalb qilish;
- Yurtimizda xalqaro turizmni rivojlantirishda katta imkoniyatlar borligini ta'kidlab o'tgan edik. Bu imkoniyatlarni to'g'ri yo'naltirgan holdagina maqsadga erishish mumkin bo'ladi. Xalqaro sayyohlikni rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadigan omillardan biri milliy sayyohlik mahsulotini xalqaro bozorda raqobatli bo'lishi va sotuvini yaxshilashni ta'minlashdir. Milliy turmahsulotlarga xalqaro bozorda talab ortib borishi Respublikaning xalqaro maydondagi mavqeini o'rnatishi bilan bir vaqtda yangi ish o'rinlarini ochish, bozor iqtisodiyoti sharoitida aholining ijtimoiy himoyalashni vujudga keltirishda va mamlakat rivojiga kerak bo'lgan valyuta tushumi xissasi bilan alohida ahamiyat kasb etmoqda.

E'tiboringiz uchun rahmat!